

„univerzális” vagy „kozmosz” líra ugyanúgy nem tekinthető feltétlenül követendőnek, mint az „individuális” vagy „politikus”; bárki a hajlama, meggyőződése és vonzódása szerint írjon, így vagy amúgy – csak szuggesztíven, elevenen, jól.

Nagyon örülök, hogy Füst Milánt végre méltóképpen értékelő könyv készül, és hogy ezt éppen Te írtad, aki az ő műveit, életét, temperamentumát rég ismered, állandóságában és változásaiban egyaránt. Ha az egész könyved olyan jó, mint a küldött kis részlet, akkor: a lehető legjobb!

A két lapnyi részt itt küldöm vissza köszönettel. Gyurkám, mikor találkozunk? Mariann-nak kézcsók. Ölel régi híved, barátod

Bpest, 1968. szept. 20.

Sanyi.

Kovács András Ferenc

KAVAFISZ-ÁTIRATOK

A poszeidóniaiak

„Mert mi is úgy teszünk, mint a Türrén-tenger partján élő poszeidóniaiak, akik, habár görög eredetűek voltak, hagyták magukat asszimilálni, s lassanként barbárokká: türrénekké vagy rómaiakká váltak; eladdig, hogy lemondván a lényegükhöz tartozó szokásaikról és alapvetően ősi hagyományaikról, végleg elfeledték, elvesztették az anyanyelvüket. Valamikori gazdag és jellegzetesen hellén tradícióikból mára csak egyetlen maradt fenn: csupán egyetlen igazán görög ünnepet ismernek, csak egyet tartanak, ülnek meg napjainkban is, mely ünnepség alkalmával még néha összeszegyűlnek, hogy emlékezzenek, hogy ismét felidézzék hajdanvolt neveik s régi szokásaikat. Majd eltávoznak sorra, részvétellel telve, bánan, s könnypárasán, kisírtan szomorú fényű szemmel szélednek széjjel újra, szétszóródván honukban.”

(Athénaiosz)

Görög anyanyelvüket a poszeidóniaiak végül is teljesen elfelejtették a túl hosszú együttélésben, századokon keresztül elkeveredvén a türrénekkel és latinokkal és más idegenekkel. Az egyetlen dolog, amely elődeiktől rájuk szállt, s megmaradt még ősi örökségként, egy görög ünnepség volt: pompás ceremóniákkal, zengő lantokkal, fuvolákkal, díszmenetekkel zajló játékok, hagyományosan egykori módra – vérbeli, hellén versengés, koszorúzás, szónoki díjak. Szokás volt még e rendezvényeken, s illet, hogy a fényűző szertartások vége felé, a jó hellén multságok után, mintegy berekesztő mozzanatul, nyilvánosan, újra fölolvassák görögül valahány jogukat vén törvénykönyveikből, hogy minden egyes résztvevő emlékezzék az ősz szokásjogokra,

hogy minden egyes résztvevő idézze föl, majd mondja hangosan ki ismét a régi, szép görög nevét, sőt: minden egyes résztvevő szólítsa egymást elfeledt, görög nevén, s nevezze meg családját, nemzetségét, barátait meg társait, s mindenki mindenkit csakis görög nevén szólítson, ógörög szavakkal, melyeknek ékes értelmét már nehezen, csak alig, kevesen, s tán egyre kevésbé foghatták igazán föl az ünneplő sokaságból. Ünnepségeik így folyton rossz szájjal, s mind szomorúbban értek véget, mindig össznépi mélabúba veszve. Mert a visszaemlékezők valamennyien arra gondoltak, hogy valahányan görögök valának hajdan ők is – Graecia Magna hellénjei, valaha, a maguk idejében híresek ők is, s lám, mostanra hová süllyedtek, hová hanyatlottak, mivé lettek a végromlás markának szorításában, jaj, mivé, s miképp történhetett éppen velük meg az, hogy mára már ők is barbári módra tengve éljenek, s csak barbáruul beszéljenek – minő balsors, szerencsétlen csapás, ójaj, örökre kizárva, könyörtelen kitépve a nagy görög világból!

1906 augusztusában

Hazatérés Hellaszból

Mind közelebbi a várva várt,
 az édes megérkezés, Hermipposzom.
 Holnapután tán – azt hiszem,
 épp így mondta minap a hajóskapitány.
 Mindenesetre már a mi tengerünkön
 szállunk mind keserűbb habokat hasítva
 Ciprus, Szíria és Egyiptom szép vizein,
 drága hazáink szép, szeretett vizein.
 Miért vagy hallgatag? Kérdezd csak meg szíved,
 Hellasztól egyre messzebb távolodva,
 nem érzed azt, hogy egyre jobban örvendsz,
 s örülni tudsz megint, nagyon, mint kisgyerek?
 Vajon megéri még csalatni önmagunk?
 Sehogy sem illik áltatás hozzánk, sem más
 hozzánk hasonló, magunkfajta göröghöz.

Fogadjuk el hát mostantól igaznak azt,
 hogy görögök vagyunk mi is... Mi másak
 volnánk? Tán egyebek lehetnénk? Mi is
 mind görögök vagyunk, hanem egy kicsit
 izgágább szerelmekkel, indulatokkal és
 áziaiabb érzékenységekkel volnánk megáldva.
 Nyilván, szerelmeink s érzékenységeink
 néha ezért is elég különösnek, távoliaknak,
 sőt: idegennek tűnnek a pánhellénizmustól –
 legalábbis a törzsökös összgörögök szemében.

A magunkfajta filozófusoknak, Hermipposzom,
sehogy sem illik éppen úgy viselkednünk,
mint ama göggel pattogó, szélgörcsösen
vonulató, dicsőségükben szögletesre
dermedt, dölyfös királyocskáknak...

(Emlékszel-e, Hermipposzom, hogy mennyit, ó,
mennyit röhögtünk rajtuk és nagy sleppjükön,
midőn tahók, tanácsadók s bős talpnyalók
élén nyomultak dolgozószobánkba ők,
kegyes vizitre, munkánk látogatni meg?
Emlékszel külsejükre még, barátocskám?)

Gondold csak el, hogy fennkölt küllemük s egész
megjelenésük mennyire furcsán, szembeszökően
ösgörögösre volt megalkotva; vagy (ami rosszabb)
mily makedónra vették hős figurájuk fölépítését!
Holott a fontos, gondosan megtervezett,
ízléstelen külsőn, s viselkedésükön
is olykor-olykor átütött egy kósza jel,
mely tán Arábiából származott velük,
máskor meg egy véletlen gesztus, ősi jegy,
mit Médiából hoztak volt családilag,
s hiába is próbálták elkendőzni, mert
még Baktriának mélye véste rég beléjük –
jaj, mennyi jel, jegy, mennyi heg, takart titok,
hány elszalajtott, hiú szó, félmozdulat!

Átlátszók lettek ők, leplezhetetlenek...
S milyen kicsiny, nevetséges fortélyokat
agyaltak ki, hogy mások észre sem vegyék
a vélt hibáikat, miket hiába rejtenek
palást alá – mindenki mindet tudja már,
hisz dugdoshatják bármiképp, úgy ismerik,
akár a megkopott, rossz pénzt, szegényeket.

Hozzánk azért ilyesmik mégsem illenek.
A magunkfajta görögök még sohasem vetemedtek
ripők kicsinyeskedésre, sem ócska húzásokra:
nekünk, Hermipposzom, nincs semmi restellnivalónk.
Minek szégyenlenénk mi, pont mi, a sorsot,
a pusztá tény, hogy Szíria és Egyiptom vére
kering ereinkben? Inkább becsülni illenék a vérünk,
s viselni büszke méltósággal, áradón, úgy, ahogy olykor
fölbuzog, elkeveredten előmlik, zúg az időkből.

1914 júliusában

Lanisz sírja

Az a Lanisz, akit nagyon szeretted, nincs itt, Marcus,
 ebben a sírban, amelyhez kijársz naponta sóhajtozni, sírni,
 s közömbös égre nyögni bánatod, be sokszor, hosszú órákon keresztül!
 Az a Lanisz, akit nagyon szeretted, sokkal közelebb van, Marcus,
 hozzád, mikor bezárkózol szobádba, hogy elmerengj képmását nézegetvén,
 amelyben mégis fennmaradt, tovább él, s időnként bús arcodra tükröződik
 valami visszfény tűnt varázslatából, valami bűbáj, páratlan sugárzás,
 amelyben mégis fennmaradt, tovább él, s időnként rád süt, egyre ismerősebb,
 valami visszfény mindabból, amit nagyon szeretted benne, egykor, boldogan.

Emlékszel-e, Marcus, a napra, mikor magaddal hoztad a díszpalotából,
 a prokonzultól ama hírneves kürénéi festőt, a helytartó kegyencét,
 azt, aki kellő furfanggal s nagy művészekhez illő ravaszdisággal, rögtön,
 mihelyt megpillantotta szép barátodat, megpróbált arra rábeszélni rögtön,
 okvetlenül, hogy ő feltétlenül megfestené, szóval, halaszthatatlanul
 elkészítené hí képmását, és szép arcát megörökíthetné, mint Hüakinthoszt,
 Hüakinthosz portréjaként, ahogy tetszik, hiszen úgy manapság egy remekmű
 még több figyelmet, nemdebár, nagyobb hatást válthatna ki Hüakinthoszként?

Lanisz viszont, a te drága Laniszod, sose kölcsönözte ki így a szépségét,
 isteni sármját! Határozottan ellenállt, elvárta, s megkövetelte, hogy őt
 sem Hüakinthosz, se más egyéb személyiség képében ne ábrázolgassák, hanem
 csak úgy, miképpen őt magát: Laniszt, Rhamétikhosz fiát, az alexandriait.

1918

Ötvösmunka

E színezüst kratérre,	melyet művészi gonddal
formálgattam magamban,	s csiszoltam rajta folyton,
cizellálgatva hosszan,	hiszen Hérakleidésznek
finom házába készült,	hol ritka jó az ízlés,
uralkodó a szépség	s a rend minden dologban –
nos, e karcsú, hús edényre	törékeny vadvirágok,
kecsesen futó patakcsík,	kanyargó csermelyecskék
s néhány csomó kakukkfű	közé helyeztem, ím, egy
gyönyörű kamasz fiúcskát,	egy friss, csodás ephéboszt,
meztelen, fénylő testtel,	szerelemre szánt tagokkal,
amint épp partra lépne,	fél lábbal még a vízben,
mikéntha tévovázna –	s az elfutó habokból
bokája visszavillan...	Fohászokodtam, de hányszor,
hozzád esengtem, ó, szép,	futós emlékezet, te,
hogy megsegíts, ha vésőm	tökéletesbe vásna,
hogy hűen visszaadjam,	hibátlanul: milyen volt,

jaj, milyen is lehetett   a friss, csodás ephébosz
szerelmes, ifjú lénye,   legapróbb arcvonása –
Mnémoszüné, segíts meg,   idézd föl újra arcát,
az elfeledhetlent!...   Fárasztóan nehéz volt,
keservesen nehéz, mert   tizennégy év is elfolyt,
vagy tán még több is eltelt   már ama messzi nap óta, mikor
katonáskodván vezett ott,   Magnésziában, a nagy vereségben.

1921

Térey János

A GYÖNYÖRŰ GYÁR

Olyan az ország, mint a gyönyörű gyár
A Révész utca végén, kulcsra zárva.
Emlékszik, mint a játszótéri pázsit,
A felnőtt század kisgyermekkorára.

Egy rész téglából, egy rész műanyagból,
Kétholdnyi föld, világtól elhagyott.
Kemény művészet kell, hogy összetartsa
A gazdátlanul tengő anyagot.

A pléhtető lejtőjén mennyi manzárd!
S legszebb a tornyok cukorsüvege...
Ha kialudna egyszer a kemence,
Az utca jéghidegre hűlne le.

A portás lustán megzördíti kulcsát:
Belül csupa tűz, kifelé komoly.
Az egyetlen hír ösztönéletéről
A kéményből fölszálló füstgomoly.

Éppen ilyen gyönyörű gyár az ország,
Legszurtosabb a szabadok közül.
Ha készen kapja félig kész jövőjét,
Szerencséjének dehogyis örül;

És nyögi azt a hülye hagyományát,
Hogy nem cselekszik isteni parancsra.
A túlélésre gondja van: kaput zár,
Hogy műszak végén bús fejét lehajtsa.

A változások őre változáskor
Akár a népe, oly tanácstalan.
De akkor is szép, hogyha tetszhalott, mert
Akárhogy nézem: ragyogása van.

Fölbreszthetném, mint vendég a portást,
De egy káromkodásával megölné...
Csak alszik, mintha kisgyermekkorában.
Alszik. Akármi lehet még belőle.

Ferencz Győző

SÜT A NAP

Hogy süt a nap! Így még sosem süttöt?
Dehogynem, mindig így süttöt ide.
Hát az a fénysáv ott, amely a függönyök
Lefutó csíkozását ragyogja be?
Az csakugyan, naponta változik.
Attól függ, hogyan húztad össze este.

Ma hajnalban is néztem, de valahogy,
Tálán mert nem olyan volt az esése,
Nem akart kigyúlni. Pedig süttöt a nap,
Úgy, vagy nem úgy, ahogy még sohasem.

Azt nem láttam, hogy te is nézed-e,
Háttal feküdtél nekem, én hanyatt,
Köztünk takarókból egész hegyvonulat,
Megmozdult, ahogy arrébb vontad a karod.

Felhúztam térdem, néztem a foltokat,
Hogy mi lesz most már veled és velem.
Hogy süt-e kint a nap, mit számít, üresen
Világít csak, ha nem ragyogja már át
A függönyök hosszanti csíkozását.

KIHÚLT SALAK

A belső fény kihúnyni látszik,
Sötétben kell eljutnom odaátig.
Sötétben kell kitalálnom magamból,
Hogy odaérve a külső sötétség
Megjelöletlen határvonalára

A két sötétség tompa lobbanásban
Kioltsa egymást bennem valahára.
Ne ébredj fel már, aki bennem alszol,
Ne gyújts világosságot bent, ne tépd szét
Az évek mélyülő feketeségét.

Ne gyújts tüzet, nem kell, hogy újra lássam
Homályba veszett vonásaidat,
Maradt-e még utánam bármi hátra.
Láng, szenvedély helyén kihúlt salak.
Sötét van. Többé ne is lássalak.

Denis Diderot

BESZÉLGETÉSEK „A TÖRVÉNYTELEN FIÚ”-RÓL (II)

Lőrinszky Ildikó fordítása

Második beszélgetés

Másnap elsétáltam a domb lábához. A táj zord volt és kihalt. A távolban egy-egy tanyát lehetett látni a síkságon; azon túl egyenetlen, tépett heglánc szegélyezte a látóhatár egy darabját. Tölgyek árnyéka borult ránk, s a közeli bűvőpatak tompa zúgása hallatszott. Abban az évszakban jártunk, amikor a föld bő termésével jutalmazza az ember munkáját és verítékét. Dorval érkezett elsőként. Odaléptem hozzá anélkül, hogy észrevettem volna. A természet látványának adta át magát. Mellkasa kidagadt. Mélyen beszívta a levegőt. Tekintete figyelmesen szemügyre vette a látvány minden részletét. Arcki-fejezéséből követni lehetett, milyen benyomások érik; s lassacskán magam is átéltem elragadtatását, amikor szinte öntudatlanul felkiáltottam: „Varázslat tartja fogva!”

Meghallotta kiáltásomat, és elérzékenyült hangon így felelt: „Így van. Itt látja az ember igazán a természetet. Íme a költői ihlet szentélye. Valaki lángelmével született? El-